

عنوان طرح : نقش و عوامل تعیین کننده منافع ملی در سیاست خارجی

مجری طرح : محمدحسین لطفی

مدت اجرا :

چکیده

دامنه وسعت منافع ملی چنان است که از يك سو مي‌تواند در برگيرنده جنبه‌های استراتژیک، اقتصادي، سياسي و ایدئولوژیکي باشد و از سوي ديگر مي‌توان آن را به «نفع شخصي» محدود کرد.

منافع ملي از دیرباز تاکنون در کانون توجه حاکمان سياسي فرار داشته و دارد. در سالهای بسیار دور و در زمانهایی که هنوز کشور به معنای امروزی آن بوجود نیامده بود فرمانروایان برای کسب پشتیبانی توده مردم در جنگها از عباراتی همچون «نفع عموم» و «خیر و صلاح عمومی» بهره برده‌اند. امروز نیز سیاستمداران در غالب اوقات برای توجیه اعمال خود به «منافع ملي» توسل می‌جویند بگونه‌ای که تمام لشکرکشیها، جنگها، صلحها و تمام پیمانها در جهت منافع ملي توجیه می‌شوند. واژه منافع ملي هم در سیاست داخلي و هم در سیاست خارجي کاربرد دارد اما آنچه در این پژوهش مورد نظر است کاربرد آن در سیاست خارجي است. با اذعان به اینکه نمی‌توان به طور دقیق مرز بین سیاست داخلي و خارجي را تعیین و تبیین نمود، آنچه در این تحقیق مورد توجه است جنبه‌های بین‌المللي منافع ملي می‌باشد. منفعی که اجمالاً از ویژگیهایی به شرح زیر برخوردار است.

الف- گروه زیادی از افراد ملت معتقد به نفع یا هدف باشند.

ب- تعقیب آن نفع یا هدف در برنامه کار دولت باشد.

ج- موضوع نفع یا هدف متوجه محل دیگر یا واجد اثر مهم نسبت به آنان باشد.

نکنه قابل ذکر دیگر آنکه اجماع بین‌المللي در مورد تعریف منافع ملي وجود ندارد که این نبود اجماع معلول دو امر است نخست گستردگی ابعاد و جنبه‌های منافع ملي و دوم برداشتها و گرایشهای سياسي تصمیم گیرندگان و افراد و گروه‌های مختلف اجتماعي از «منافع ملي». زیرا گرایشهای سياسي طیف وسیعی را شامل می‌شود که از ایده‌آلیست تا رالیست و از طرفدار دموکراسي تا دیکتاتوري را در خود جای می‌دهد و طبیعی است که منافع ملي می‌تواند سنتزی از کشمکشهای موجود بین گروهها و دستجات مختلف اجتماعي باشد.

اما بالاخره این گستردگی مانع بدست دادن تعریفی از منافع ملي توسط صاحب نظران نگردیده است. برای نمونه جوزف فرانکل معتقد است منافع ملي عبارت است از هدفهای عام و همیشگی که ملت در راه تحقق آن فعالیت می‌کند و نیز تعریف دیگر اینکه «منافع ملي عبارت است از هدفهای عام همیشگی که ملت در راه تحقق آن فعالیت می‌کند» و نیز تعریف دیگر اینکه «منافع ملي عبارت از آن چیزی است که سیاستمداران زمانی خاص به دنبال آن هستند».

بعضی از اندیشمندان معتقدند کاربرد منافع ملي همواره باعث جنگها و درگیریهای بین‌المللي می‌شود.